

Te kõik teate seda tohutut ängi, mis valdab meid õnneaegu meenutades. Kui pöördumatult on nad küll möödas, ja armutumalt kui mis tahes kaugustega oleme neist lahutatud. Eks paista kõik pildid oma järelhelgis ju ka ahvatlevamad; me mõtleme neist nagu surnud armsama kehast, mis lebab sügaval mulla all ning mille ülev ning vaimne ilu meid nüüd võpatama paneb justkui kõrbemiraaž. Ja oma janunevas igatsuses kombime ikka ja jälle mineviku iga pisiasja, iga kurdu. Vägisi tundub, et me pole oma elu ja armastuse mõõtu päris ääreni täis saanud, ent ega kahetsus tegemata jäänud tagasi too. Oh, oleks see tunne meile elu igal õnnehetkel ometi õpetuseks!

Ja veel kaunimaks muutub meie mälestus kuu- ja päikeseaastatest, kui õud neile järsu lõpu teeb. Siis alles adume, missugune õnn on meile, inimestele, juba seegi, et saame elada oma väikestes kogukondades, rahuliku katuse all, mõnusalt juttu ajades, üksteisele südamlilikult tere hommikust ja head ööd öeldes. Ah, liig hilja taipame ikka, et juba sellega oli küllusesarv meile rikkalikult avatud. Nii mõtlen ma ka tagasi ajale, mil elasime Suure Marina ääres – alles mälestus toob selle aja võlu ilmsiks. Eks tundunud toona nii mõnigi mure, nii mõnigi raskus meie päevi tumestavat, ja iseäranis valvsad olime Metsaülemaga. Elasime teatavas ranguses ja kandsime lihtsaid riideid, ehkki meid ei sidunud ükski vandetõotus. Kaks korda aastas lasime siiski läbi kumada punasel voodril – korra kevadel ja korra sügisel.

Sügisel purjutasime tarkade kombel ning tegime au maitsvatele viinamarjadele, mis kasvasid Suure Marina lõunanõlvadel. Kui kuulsime aedadest, punava lehestiku ja tumedate marjade keskelt viinamarjakasvatajate naljatlevaid hõikeid, kui väikestes linnades ja külates hakkasid nagisema viinamarjapressid ja värskete pressimisjäätmete lõhn vedas ümber taluõuede oma käärivaid loore, laskusime alla kõrtsmike, tünderseppade ja viinamarjakasvatajate juurde ning rüüpasime koos nendega kõhukatest kruusidest veini. Seal kohtasime ikka rõõmsameelseid kaaslasi, sest maa on rikas ja kaunis, nii et sellel maal võrsub muretu jõudeelu, ning nali ja hea tuju on seal hinnas.

Nii istusime õhtust õhtusse rõõmsal pidusöögil. Nendel nädalatel liiguvad viinamägede valvurid varavalgest südaõõni maskeeritult, käes käristid ja jahipüssid, ümber aedade ning hoiavad aplaid linde vaos. Hilisõhtul naasevad nad põldvuttide, täpiliste rästaste ja põõsalindude palmikutega ning õige pea jõuab saak suurtes kaussides ja viinamarjalehtedesse mähituna lauale. Sõime värsket veini kõrvale meelsasti ka röstitud kastaneid ja noori pähkleid ning eriti neid maitsvaid seeni, mida koerad seal metsas nuuskides otsivad – valgeid trühvleid, õrnu sõrmkübarseni ja punaseid keiserkärbseseeni. Niikaua kui vein oli veel magus ja meekarva, istusime üksmeeles laua ääres, juteldes rahulikult, käsivars tihti naabri õlal. Ent niipea kui vein käärima ja mullaseid osi välja heitma hakkas, ärkas meis vägev eluvaim. Siis puhkes hiilgavaid kahevõitlusi, mille tulemuse otsustas naerulelv ja kus vastamisi olid vehklejad, kes paistsid silma kerge, vaba mõttelennuga, milleni jõutakse alles pärast pikka jõudeelu.

Aga veel kõrgemalt kui neid tunde, mis tõttasid mööda sädelevalt heas tujus, hindasime vaikset koduteed läbi aedade ja põldude, sügavas joobumuses, kui hommikune kaste juba kirjudele lehtedele langes. Astudes sisse väikese linna Kukeväravast, nägime paremat kätt helendamas järveranda, pahemale jäid kuuvalguses kiiskavad Marmorkaljud. Nende vahel kerkisid viinamäed, mille järskudel nõlvadel teerada silmist kadus.

Nende teedega haakuvad mälestused erksast, hämmeldunud ärkamisest, mis täitis meid ühteaegu pelguse ja rõõmuga. Oli tunne, nagu tõuseksime elusügavusest pinnale. Nii nagu mõni koputus unest äratab, nii langes meie uima pimedusse mõni kujutluspilt – see võis olla sokusarv, nii nagu sealtkandi talumees selle oma aias pika teiba otsas mulda pistab, või kollaste silmadega öökull, kes istus küüni katuseharjal, või meteoor, mis sööstis vihinal üle taevalaotuse. Ent alati tardusime otsekui kivistunud paigale ja meil jooksis võdin südame alt

läbi. Tundus, nagu oleks meile kingitud uus meel, millega maad näha; vaatasime seda silmadega, millele on antud võime näha kulda ja kristalli kui sädelevaid sooni sügaval maa klaasist pealispinna all. Ja siis, enne veel kui kostsid kloostirikiku kellad ja enne kui ader mulda vajus, hakkasid nad lähemale tulema, need hallid varjud, maa iidsed vaimud, kes olid elutsenud siin juba ammustest aegadest. Nad lähenesid meile pikkamisi, puiste, rohmakate nägudega, mille ilme oli korruga seletamatult rõõmus ja hirmuäratav; ja me nägime neid, ühteaegu kohkunult ja südamepõhjani liigutatult, viinamägedel. Ajuti näis meile, nagu tahtnuksid nad kõnelda, aga õige pea hajusid nad nagu suits.